

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Dubium I. Quid, & quotuplex sit contractus in genere, & quomodo vel
persiciatur, ac iuramento roboretur; vel etiam metu, dolo, aut errore irritus
reddatur; deque restitutione in integrum, si ex ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

DV B I V M I.

Quid, & quotuplex sit contractus in genere; & quomodo vel perficiatur, & iuramento roboretur; vel etiam metu, dolo, aut errore irritus reddatur; de restitutione in integrum, si ex aliquo contractu damnum notabile acceptum sit.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 77.

S. Anctus Thomas acturus de contractibus voluntarijs, & iniustitia, quæ in ijs potest intervenire, incipit ab emptione velut notiori, de qua nos dub. sequenti agemus; acturi prius de contractibus in genere hoc dubio: in fine etiam subiungemus quosdam contractus à S. Thoma prætermisissos.

Quæritur igitur primo, quid & quotuplex sit contractus in genere; & quo modo perficiatur.

ASSERTIO I. Contractus late nil aliud est, quam pactum, adeoque mutuus consensus & conventio duorum; stricte autem & proprie est vltro citroque obligatio, seu potius conventio mutua, quæ vltro citroque obligationem pariat. Ita habetur ex l. *Contractus* 16. C. de fide instrumentorum; & l. *Labeo* 16. ff. de verborum significatione; Prioris generis sunt donatio & promissio acceptata, ex citat. l. *Contractus*; quia ex vna tantum parte obligationem pariunt. Posterioris, emptio, venditio, mutuum, &c. Promissio vero non acceptata, nullo modo est contractus, vel pactum, quia nullam inducit obligationem.

ASSERTIO II. Cum ad omnes quidem contractus requirantur consensus ac verba, vel certe signa quadam externa; alij tamen speciatim dicuntur re, alij scriptura seu litteris, alij verbis, alij consensu perfici. Ita ex communi Syluester V. *Contractus*, Molina tom. 2. disp. 254. & seqq. & Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 2. & habetur expresse Instit. de obligationibus. lib. 3. tit. 14.

Declaratur ibidem titulis sequentibus; Re enim perficiuntur, qui requirunt rei traditionem, vt depositum, commodatum, mutuum, permutatio, pignus, donatio, quæ seclusa traditione dicuntur nuda pacta.

Scriptura perficiuntur, qui sine scriptura non habent robur, vt emphyteusis alijque contractus, quos ipsimet contrahentes, nolunt absque scriptura esse ratos.

Verbis perficiuntur stipulationes, quæ constât interrogatione vnius, & responsione alterius, vt Facies? Faciã. Dabis? dabo. Promittis? promitto &c. vt videre est in Instit. de verborum obligationibus.

Consensu perfici dicuntur, qui nõ regunt certam verborum formulã, sed contenti sunt sensu vtriusque verbis aut signis vtrinque explicato.

ASSERTIO III. Pactum siue Contractus varie diuiditur: primo diuiditur in explicatum & implicitum, seu formalem & virtualem, qui etiã quasi contractus dicitur, vt tutela, & quoduis aliud officium mandatum.

Secundo in *nominatum*, vt est emptio, venditio, mutuũ, conductio, locatio, societas, commodatum, pignus, depositum &c. & *innominatum*, qui non habet nomen speciale, sed generale tantum, cuius quatuor sunt species: Do vt des; non pretium pro re, seu rem pro pretio, quia tunc esset emptio; sed rem aliã pro aliã, seu alterius speciei, &c. Do (non pretium, quia tunc esset conductio sed rem aliã, vt panem, vestem) vt facias. Facio vt des (non pretium, sed quid aliud, vt dictum) Facio vt facias.

Ex quibus contractibus etsi quidem statim oriatur obligatio naturalis, adeoque in foro conscientie, non tamen ciuilibis, nisi ex altera parte sit impletus, vel nisi vestiatur formula stipulationis, aut iuramento, aut alia ratione, vt videre est apud Syluestrum V. *Pactum* quæstion. 5. & 8.

Tertio alij contractus dicuntur *Bona fidei*; in quibus nempe iudex multa potest ex æquo & bono arbitrari; vt sunt emptio, locatio, societas, commodatum, depositum, pignus, permutatio, & similes. Alij sunt *stricti iuris*, in quibus Iudex ad verba astringitur, vt in stipulationibus, contractu feudali, & emphyteutico, in promissione liberali, & donatione, vt pluribus Couarruias ad regulam *Possessor* part. 2. §. 6.

Quarto, alij contractus sunt *onerosi*, ex parte, scilicet vtriusque partis. Alij dicuntur *lucratiui* seu *gratuiti*, ex parte nempe vnius, à quo nihil recipitur, vt est promissio, donatio, commodatum, precarium; item testamentum & legatum.

Quinto, Contractus seu pactum aliud dicitur nudum, vt est contractus innominatus, secluso alio firmamento, vt dictum; item omnis contractus, qui re perficitur, ante rei traditionem, vt donatio, mutuum. Aliud pactum dicitur *vestitum*; quod habet aliquid amplius, vnde etiam iure ciuili robur obtineat, quales sunt omnes contractus nominati, atque etiam innominati, si aliquo extrinseco firmentur, vt stipulatione, iuramento, vel alio modo, de quibus plura Syluester V. *Pactis*, n. 2. Lessius dub. 3. & 4.

Contractus vero seu pactum nudum parit quidem obligationem naturalem, ac in foro conscientie; sed non ciuilem, nisi in quibusdã casibus, vt donatione verbali acceptata, promissione dotis, &c. iuramento autem confirmatum, ex suo genere parit obligationem in vtroque foro, vt ex communi docent Couarruias in cap. *Quamuis pactum*; par. 2. §. 4. Molina tom. 2. d. 256. & post Gomezium tom. 2. c. 9. Lessius du. 4. qui id ex iure pluribus confirmat, & de iuramento mox pluribus dicitur.

Vnde quæritur secundo, an & qua ratione contractus per se inualidi iuramento confirmantur. De hac re magna est inter Doctores disputatio, vt videre est apud Couarruiã loc. cit. Azorium tom. 1. lib. 11. c. 7. q. 1. & Sanchez l. 1. de matrim. disp. 32. aliosque citandos. Quidã enim sentiunt, nullũ

contractū iure prohibītū, confirmari iuramento, nisi forte in casibus à iure expressis. Alij confirmari omnes, si iure humano solum sint irriti, vt eum alijs docet Azor. Alij rectius distinguunt, vt videbimus.

7 Vnde supponendū primo ex Sanchez cit. d. 3. 2. n. 6. & Lessio l. 2. c. 17. du. 7. n. 50. aliud esse, iuramentū contractū additū esse validū & obligare dum relaxetur; aliud, iuramentum confirmare contractū. Primum enim sit, quotiescunq; iuramentū est de re licita, etiam si alteri, cui sit, nullū ius interim accedat, adeoq; contractus, nō minus quā antea, sit irritus. Altero autē casu, ius etiā ad hāeres peruenturū tribuitur ei, in cui⁹ fauorem contractus est iuramento firmatus. Vnde fit, vt quamuis iuramentū relaxetur, maneat tamē obligatio iustitiæ ex contractū, quæ transit ad hēres. Exemplum primi casus est, pollicitatio nuda, seu nō acceptata, quæ etiam si iuramento firmetur non tamen tribuit ius vel actionem alteri: vt contra Couarruuiā loc. cit. recte docet Lessius c. 17. dub. 4. etsi circa rem lege non prohibētā, vi ipsius iuramenti seruanda sit; nisi alter etiā cognitā nolit acceptare, aut remittat, vt patebit disp. seq. de iuramento, & dictum etiam supra q. 1. n. 62. & q. 6. num. 327.

Supponendum secundo, iuramentū, per quod firmand⁹ est contract⁹, debere esse tale, quo contrahens iuret, se contractū semper ratū habiturū, nec vnquā reuocaturū. Si enim iuret tantū, se pmittere, donare, vendere, nō firmabitur cōtract⁹, vt pote qui nō minus quam antea potest reuocari.

His positis statuuntur duæ regulæ, à Iuris peritis cōmuniter receptæ apud Couarruuiā in cit. cap. *Quamuis pactū*, par. 2. Azoriū, Sanchez loc. cit. & Sa V. *Iuramentum* n. 19. Prima est: Contractū irritum seu prohibītū, principaliter in fauorem publicum, non confirmari iuramento; imo ipsum etiā iuramentū esse inualidū. Hanc regulā sequuntur etiā Sa & Sanchez loc. cit. Probatur ex cap. *Si diligenti*, de foro competenti, vbi dicitur, irritum esse pactū iuratū, quo Clericus fori privilegio renūtiat; eo quod illud in fauorē totius status Clericalis sit concessū. Ratio est: quia tale iuramentū, etiā ex parte rei iurata, est contra bonos mores, & in præiudicium tertij, ac proinde irritum, ex cap. *Cum contingat*, de Iureiurando.

8 Secunda regula est; contractum iure positiuo prohibītū, aut irritū, principaliter ob fauorē priuatum contrahentis, firmari iuramento, sine vi, doloq; interposito: nisi reprobatus sit odio, & ob turpitudinē creditoris, in cuius fauorem iuratur. Ita etiā Sanchez & Sa loc. cit. Prior pars probatur ex c. 2. de pactis in 6. & authent. *Sacramenta puerū*, Cod. Si aduersus venditorē; vbi contractus, minorum fauore nulli, confirmantur iuramento. Et cap. *Cum contingat*, de iureiurando, & c. 2. eod. tit. alienatio fundi dotalis, mulierum fauore nulla, firmatur iuramento. Ratio est: quia pactū priuatorū potest derogare iuri priuato, non autem publico, cap. *Si diligenti*, de foro competenti, & leg. *Iuris gentium*, §. *Si promissus*, ff. de pactis.

Posterior pars regulæ probatur ex cap. *Debitores*, de Iureiurando, vbi licet iuramentū soluendi vsu-

ras præcipiatur seruari, statim tamen conceditur repetitio: quod est signum, solutionem non ex vi contractus, sed solum vi iuramenti fuisse exhibendam. Eadem est ratio, quotiescunq; iuramentum vi aut dolo extorum est: imo quoties iure naturali nullum est.

Ceterum Lessius l. 2. c. 17. du. 7. etiam has regulas nō improbet; quia tamen eas nō satis putauit expeditas, ad particulares casus diiudicandos; cum, in particulari sepe valde ambiguū sit apud Doctores, quando nō contractus ob fauorē priuātū, quādo ob publicū fauorē seu bonū sit prohibitus, idcirco ipse duas alias statuit. Prima, contractū iure naturæ irritū non firmari iuramento, etsi hoc seruandū sit, dū relaxetur, si non sit de re illicita. Exemplum retulimus antea, in pmissione nō acceptata.

Secunda, Quando actus talis est, vt ipse, vel promissio illius ratificandi, vel nō reuocandi, inducat obligationē naturālē, confirmatur iuramento; etiam si alias iure ciuili sit irritus, vel in irritū reuocabilis; modo vis & fraus non intercesserit: si vero nec ipse, nec promissio illius inducat vllam obligationē, ne naturālē quidē; vel si vis & fraus intercesserit, nō confirmatur iuramento, etsi hoc casu seruandū sit iuramentum, dum relaxetur. Ita Lessius cit. du. 7. nu. 55. & 56. ex Bartolo in l. *Si quis pro eo*, ff. de fideiusoribus & mandatoribus, alijq; Doctoribus, iuxta authenticam *Sacramenta puerum* Cod. Si aduersus venditorē, & citat. cap. *Quamuis pactum*, de pactis in 6.

Sed certe non minor sepe solet esse questio, q. nam contractus iure phibiti, naturālē inducant obligationem, qui non, vt colligitur ex dictis q. 6. dub. 13. quā qui ob fauorē publicū, aut priuatum sint, phibiti. Quocirca nec ista regula omnē difficultatē tollit: eas tamē equidē ita accipio, quaten⁹ conducere possunt ad priores duas receptas regulas explicandas, non autē destruendas. Ad quartū sensū etiā accipiendū videtur illud, quod idē Lessius du. 4. n. 25. vniuersim pronuntiat, contractū qui iure ciuili est irritus, si iuramento confirmetur, tribuere actionem etiam iure ciuili, modo non sit contra bonos mores.

Exempla vero, in quibus contractus alias inualidi iuramento confirmantur, ex veteri sententia, iuxta supra dictas regulas, sunt; cōtractus minoris de re mobili, sine autoritate iudicis; donatio inter Patrem & filiū nondū emancipatū; itē inter maritū & vxorē; pmissio soluendi & nō repetendi, quod credito vel ludo vetito amiseris; fideiussio mulieris facta sine iuris solemnitate, quamuis publico instrumeto; renuntiatio futuræ successiois in paterna hēreditate, de qua c. 2. de pactis in 6. alienatio fundi dotalis, aut rei donatæ ppter nuptias, facta sine auctoritate iudicis, de quo cap. *Cum contingat*, de iureiurando; item promissio instituendi hunc hēredē, aut nō reuocandi testamentū; donatio facta absq; in sinuatione vltra 500. solidos, & plura similia, de quibus Lessius dub. 7. n. 56.

Quaritur II. An & quo modo contractus metu, vel dolo, seu errore irritus reddatur? De metu dictum supra de restitutione q. præced. du. 1. 1. quæ hic suppono. De dolo & errore sit

11 ASSERTIO I. Error in altero contrahentium, circa substantiam rei, facit contractum iure naturæ irritum, saltem ex parte decepti. Ita ex communi omnium Molina disp. 340. & Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. numero 27. Ratio est. Quia deest substantialis consensus; vt si vitrum pro gemma vendatur; aut gemma pro vitro ematur. Idem patet in matrimonio.

Vnde procedit ista assertio, siue id per dolum alterius contrahentis acciderit, siue vtriusq; bona fide, nihilominus enim alter contrahens est indemnis seruandus, vt cum S. Thoma hic questione 77. a. 2. docent communiter omnes: quia ex quo contractus nullus fuit, damnus ex vitio rei consequens ad venditorē pertinet; sub hac enim tacita conditione fuit inicitus.

12 ASSERTIO II. Si non sit error circa substantiam rei, contractus est validus; modo dolum & error non det causam contractui. Ita ex communi post Antoninum part. 2. tit. 1. cap. 17. §. 6. Caieranus hic questione 77. articulo 3. Sotus libro 6. questione 3. articulo 2. Lessius n. 28. Idem sub alijs terminis docet Molina disput. 259. & disputation. 352. numero 13. cum ait: Dolus incidens in contractum, non irritat contractum. Ratio. Quia iste vere consentit in emptionem istius rei, sciens & prudens, absque metu & fraude, & quamuis errauerit circa qualitatem aliquam, voluit tamen nihilominus contrahere: propterea enim dicitur dolus causam contractui non dedisse. Neq; vero opus est, omnes qualitates scire. Idē patet in matrimonio, cum quis ducit pauperem, quam diuitem existimat, quicquid sit interim de conditione seruitutis, de qua suo loco. &c.

13 Quo fit, vt contractus sit validus, etiam si quis deceptus sit in pretio ultra dimidium; quia iste dolus non dedit causam contractui, sed tantum auctiori pretio: ad æqualitatem ergo reduci debet; sed sine consensu emptoris rescindi non potest, vt patet ex cap. *Cum dilecti*, de emptione & venditione, & glossa ibidem & l. 2. C. de rescindenda venditione.

14 ASSERTIO III. Quandocunque latens defectus expresse & positue aduersatur voluntati emptoris, habentis videlicet hanc positiuam & actiuam voluntatem, volo emere, si res tali defectu caret; si autem secus, nolo emere, ita vt proinde formale & primum obiectum sit, res carens eo defectu, aut saltem carentia illius defectus sit conditio sine qua non vult emere, contractus in conscientia est nullus. Videtur certa & communis Theologorum, & aperte traditur post Panormitanum in cap. *Iniustum*, de rer. permut. Contractum de contractibus q. 54. à Ioanne Medina Cod. de resit. q. 34. Gabriele 4. d. 15. q. 10. art. 3. Syluestro V. *Emptio* q. 20. Nauarro Man. c. 23. n. 87. Valentia q. 20. pu. 4. Petro Nauarro lib. 3. c. 2. n. 54. Ratio. Quia omnibus his casibus, emptio est simpliciter inuoluntaria.

15 Quo fit, vt assertio procedat, etiam si dolus ex parte venditoris non intercesserit, & licet vitium fuerit alioquin manifestum, vt recte docent Petrus Nauarrus, Medina, & Valentia; quicquid dixerit Sotus, idq; siue emptor labore ignoran-

tia inuincibili, siue vincibili, vt recte cum Medina docat Valentia; quicquid dixerit Nauarrus.

Verum est tamen, in foro externo, emptorem suam causam non euicturum, si vitium per se fuit manifestum; nisi aperte cauerit sibi, cum altero contractum celebrans, suamq; intentionē aperte declarauerit. Idē patet in contractu matrimoniali.

16 ASSERTIO IV. Imo in foro conscientia, quotiescunq; dolus alterius contrahentis dat causam contractui; ita vt alter non contraxisset, si à contrahente deceptus non fuisset, contractus ex parte decepti non est firmus, à quo proinde licite recedere potest, siue error fuerit in qualitate, siue in substantia. Ita Molina d. 259. nu. 5. & d. 35. cum Conrado in sumario operis, de contractibus ad q. 57. Couarruua in regulam *Possessor*, par. 2. §. 16. n. 6. & alij. Et consentit in re Lessius cit. du. 5. n. 31. asserens, eiusmodi contractum, ante omnem sententiam Iudicis, esse rescindendum à decipiente, nisi libere ratificetur à decepto: licet sit validus secundū quid, in fauorē decepti, si ratificetur; quod etiam in simili de contractu per metum inico docet, & magis patebit n. 20.

17 Ratio est, non quod in tali contractu sufficiens voluntariū absolute non adsit, vt nonnulli dicunt; sed quia res per iniuriā extorta est; atqui substantiale contractus per iniuriā extortū ab altero contrahente, nil potest eum iuuare; quia vis & fraus nemini patrocinari debent. Accedit quod metus & dolus in iure censentur paria l. *Si dolo*, de inutilibus stipulationibus, & cap. *Cum contingat*, de iureiurando: cum ergo contractus per metum iniustum ab altero contrahente iniectum sit nullus, ita saltē, vt vim passus eo non teneatur, nisi forte postea sponte ratificet, vt dictum q. 6 du. 11. idem etiam in proposito dicendum erit.

Et optime hoc etiā loco notat Molina d. 353. n. 6. cū glossa in l. *Et eleganter* ff. de dolo, rescissionem contractus non semper arguere valorē contractus in foro exteriori, sed quandoq; tantū eo spectare, vt ipso facto contractus reuocetur, etiā compellente Iudice; de quo plura supra de metu cit. quest. preced. dub. 11.

18 Excipit tamen recte Molina loc. cit. ex communi, contra Medina q. 33. contractū matrimonialem, qui ob peculiare fauorē & priuilegiū validus est, tametsi per fraudem alterius contrahentis error acciderit circa qualitatem, v. g. nobilitatem, diuitias &c. nisi sub hac tantū conditione præstitus fuerit consensus, vt in præcedente assertione dictum, Quo modo autē hoc verum sit, an etiam iure naturali, an vero ex dispositione tantum iuris positui, adeoq; in foro externo tantum, non interno; alibi dicendum.

19 Dixi vero, in foro conscientia; quia in foro externo aliter est sentiendum, & communiter quidē Iuristæ distinguunt inter contractus; etenim contractū bonæ fidei irritū esse, si dolus partis causā dederit, eos autem, qui vocantur stricti iuris, esse validos, donec actione doli mali elidantur, vt post Couarruuiam in regulam *Possessor* 2. par. §. 6. nu. 6. docet etiam Molina loc. cit. & tanquam probabilem refert Lessius n. 31.

Alij vero quidam Iuristæ apud Couarruuiam

citatum, putant, eiusmodi distinctionem parum in iure fundatam; & utrosque contractus in foro externo esse validos, donec elidantur, saltem ipsa voluntate decepti contrahentis. Quam sententiam probabilem dicit Lessius n. 31. ex l. *si dolo* C. de rescindenda venditione.

20 Dixi secundo, ex parte decepti; quia quod attinet ad deceptorem, multo probabilius est, eum debere implere contractum, si deceptus velit; nõ tantum post, sed etiam ante sententiam Iudicis, ex cap. 1. de eo qui duxit, &c. ut docet Molina citat. disp. 352. n. 8. post Richardum in 4. dist. 36. q. 1. Syluestrum V. *Marrimonium* 8. quæst. 2. Nauarum cap. 22. n. 31. Et si negent Conradus de contractibus q. 57. Ioannes Medina de restit. q. 33. Sotus 4. dist. 35. q. 1. a. 2. apud Lessium n. 32. qui utramque sententiam censet probabilem.

Sed prima est probabilior; non solum quod alter contrahens, saltem vi promissionis manet obligatus; item quod ex dispositione legis positivæ debet stare contractui, quem fecit; sed etiam quia cū ex sua parte, & quātū in se erat, sufficienter ac libere consenserit in contractū, si modo alter contrahens etiam consentiret; certe si hic postea libere velit contractui stare, naturalis æquitas postulat, ut alter maneat obligatus; præsertim cum vis & dolo nemini debeat patriocinari

21 ASSERTIO V. Quando dolus non alterius contrahentis, sed cuiusdā tertij, absque culpa contrahentis, causam dedit contractui; tunc contractus extra casum primæ & tertiæ assertionis non est irritus. Ita ex comuni docent Molina n. 11. & Lessius n. 33. post glossam in cap. *Cum dilecti*, de emptione & venditione, Bartolum in l. *Et eleganter* ff. de dolo, in principio, Covarruuiā in regulā *Possessor*, par. 2. §. 2. n. 6. Ratio, quia adest hic sufficiens voluntariū, nec per iniuriā ab altero contrahente extortū. Idē in simili q. 6. dub. 11. de metu dictum. Confirmatur. Nā inuoluntariū ortum ex errore causæ, seu motiui, quo quis inducitur ad contrahendum, aut aliarum circumstantiarum, non vitiat contractus onerosos: Secus de donatione, &c.

Lessius tamen n. 33. probabile putat, in conscientia posse irritari à decepto, si per ignorantiam inuincibilem erroris contraxit, post Conradū & Medinam citatos à Molina disp. 352. n. 12. Qui tamen rectius contrarium sentit, ratus solummodo dari actionem contra deceptorem.

22 ASSERTIO VI. Dolus causam contractui non præbens, sed incidens in contractum, non irritat contractum, tamen ab ipso contrahente altero causatus. Ita Molina disp. 259. & disp. 352. n. 13. & colligitur ex secunda assertione; hoc ipso enim quod non est circa substantiam, nec alioquin causam dedit contractui, vocatur dolus incidens. Atque hæc omnia etiam Molina disp. 352. n. 18.

23 Quæritur tertio, an, quando, & quibus concedatur restitutio in integrum, si ex aliquo contractu notabile damnum senserint.

Respondetur breuiter sequētibus pronūciatis, I. Restitutionem in integrum non habere locum, ubi contractus omnino fuit irritus. Constat ex l. *In cause*, ff. de minoribus.

II. Id beneficium concedi minoribus, (nempe

annis 25. expletis) etiam si in contractu autoritas Tutoris, Curatoris, vel Iudicis intercesserit, ex l. 1. & sequentibus, ff. de minoribus, & ff. de in integrum restit. Et durat hoc privilegium usque ad annum 29. completum, seu quatuor annis integris, post expletū annum 25. ætatis, ex l. *fin.* Cod. de temp. restit. in integrum.

III. Cōcedi 2. etiā Ecclesiæ, alijsq; pijs locis, ex comuni DD. itē 3. supremis principibus, si bona Reipub. alienata, & Reipub. cuiusvis oppidi, ex l. 4. C. Quib⁹ ex causis maiores. 4. Vniuersitati studiorū, iuxta Panormitanū in ca. de in. restit. 5. Interdum etiam rudibus, vt mulieribus & rusticis qui iura ignorant, apud Molinam disp. 574.

IV. Et si nõnulli existimēt, posse etiā repeti fructus ex re perceptos, deductis expensis, verius tamen esse, in foro conscientie non posse, nisi res minoris contractu gratuito sit alienata, vt docent Molina 575. & Lessius l. 2. c. 17. du. 10. Aut nisi res iusto pretio vendita non sit; tunc enim ea fructuum pars repeti potest, quæ respondit rei in quantum hæc excedit pretiū, vt bene Lessius ibidem. Plura hæc de re supra q. 1. dub. 6.

DVBIVM II.

De Iustitia Emptionis ac Venditionis, tam ex parte pretij, quam rei venditæ, & aliarum circumstantiarum.

S. Thomas 2. 2. q. 77. aa. 4.

24 Quæritur primo, circa primam huius dubitationis partem, an & qua ratione vitietur emptio aut venditio ex parte pretij.

25 ASSERTIO I. Contractus hic, si quæ circa pretium iustum fraudatio acciderit, vitietur, ac ad restitutionem obligat fraudati pretij; tamen in externo foro fraudantes infra dimidium iusti pretij ad nullam restitutionem cogantur, iuxta cap. *Cum dilecti*, & cap. *Cum causa*, de emptione & venditione & l. 2. & 8. C. de rescindenda venditione. Ita communis & certa apud S. Thomam hic q. 77. a. 1. Bartolum in ciratis l. Valentiam q. 20. punct. 2. Covarruuiam lib. 2. variarum cap. 3. & 4. Quicquid fraudantes infra dimidium iusti pretij aut non peccare dixerit quidam Durandus Minorita apud Antoninum 3. par. tit. 1. cap. 16. aut ad restitutionem non teneri putat Gerson opusc. de contractibus, part. 2. propositione 11. Ratio patet; quia res iniuste acquisita obnoxia est restitutioni; nec leges eam obligationem sustulerunt, sed solum in minore fraude negarunt actionem, ne nimium multiplicentur contentiones forenses.

26 ASSERTIO II. Iustum rei pretium est, quod æquale est rei venditæ, habito respectu ad id tempus quo ea traditur emptori. Ita ex comuni Azor tō. 3. l. 8. c. 10. q. 1. Lessius ib. 2. cap. 34. dub. 7. n. 63. Ratio est. Quia pro eo primum tempore acquiritur dominium mercis. Excipit tamen Lessius ibidem, nisi ex causis extrinsecis tempore contractus minoris æstimetur. De quo infra.

ASSERTIO